

МРНТИ 18.31.09З.Б. Бозтай¹, К.С. Жумабаева²

¹²Л.Н. Гумилев ат. Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан
(E-mail: ¹zamza09@mail.ru)

Сурет салу өнерінің даму тарихы мен қазіргі жағдайы

Аннотация: Сурет салу өнерінің негізгі даму тарихы мен қазіргі жағдайы сурет салу барлық әлем мен кез-келген зат үшін қажетті негіз және оған қайталанбас өң беруші өнер екенін толықтай қарастырады. Пішіндердің, перспективалардың, жарықтың және көлеңкелердің пропорциялары, содан кейін оларды бір-бірімен өлшеу арқылы, кескіндемені және түстерді зерттеу арқылы ғана нағыз суретші суретті сала алатынын әр заман анықтайды. Сурет салу кез-келген жұмыстың бастамасы мен нағыз келбетінің бейнесі ретінде, оны салу әрқашан оңай бола бермейтіндей, нағыз заманына сай дамыған өнер саласының негізгі түрі екенін осы мақалада қарастырады. Сонымен қатар, мақалада сурет өнерінің негізін салған, келешек ұрпаққа мол мұра қалдырған өнер майталмандары, олардың туындылары мен стильдері жайлы айтылады.

Кілт сөздер: сурет, стиль, эволюция, сурет өнерінің дамуы, суретші, туынды.

Сурет салу өнері – әлемді көзбен көріп, түйсіну негізінде қолмен бейнелейтін өнердің бір саласы. Сурет салу өнері белгілері, безендіру және қолданбалы өнерде өте танымал көрініс тапқан функционалды саланың бір түрі. Сондай-ақ, музей мен көріністерден бөлек театр, кино, теледидардағы барлық сурет белгілері сол суретті салу арқасында танылған туындылар болып табылады. Бұл өнердің де негізінде адам, табиғат және заттық әлемді тұтастықта, бірлікте қарастыру және образдау дәл осы саланың негізгі маңызы ретінде оның тамаша мысалдарында жатыр. Сурет салу дүниені байқау, бақылау, көру нәтижесінде оның көркем бейнесін жасайды.

Сурет өнерінің анықтамасын сызыққа қосымша түс, көлеңкелеу және басқа элементтерді пайдалану арқылы негіздеп, кеңейтуге болады. Суретті салу өнері өнердің барлық түрлерінде жұмыс жасауға дайындықтың негізгі нысаны болып табылады. Сурет өнерін бағалау кезінде негізінен сурет салу үшін қажетті құралдар мен сурет салу негіздерін пайдаланған суретші қатты бағаланады. Сурет салудың алғашқы негізгі функцияларының

бірі өнер туындысын басқа ортаға дайындаудың алғашқы қадамы болды. Мұндай ортада кескіндеме, мүсін немесе архитектура бар. Суреттер дайын өнер туындылары ретінде жасалуы мүмкін. Бірақ олар басқа себептермен де жасалады. Сурет салу тарихы адамзат тарихы сияқты ескі әрі әр заманына сай әдемі.

Адамдар жазуды үйренбес бұрын сурет салады. Өнердің басқа да түрлері сияқты сурет те әр заманда өзгеріп, өз тарихымен дамыды. Әрбір жаңа стиль бұрынғы стильден өсті. Сурет салудың бұл эволюциясы кескіндеменің дамуымен тығыз байланыста. Сурет стилі өзгерген сайын сурет салу үшін қажет материалдар өзгеріп, қатты дамыды. Әр ғасыр, дәуір, кезеңде пайда болған бейнелеу өнерінің туындылары өзіндік бейнелеу жүйесі мен көркемдік үндесудің түрлі типтерін құрайды. Бұл өнер танымдық, құндылық және қарым-қатынастық қызметімен де ерекшеленеді. Уақыттық даму процесі басқа өнер түрлеріне (әдебиет, музыка, театр, кино) қарағанда бейнелеу өнерінде шектеулі, ол негізінен кеңістіктік ауқымымен ерекшеленеді. Суретші өз көзімен көріп, түйсінген шындығын сол сәттегі қалпымен көрсетуге ұмтылады. Өмір құбылыстары типтік жағынан таңдап алынып, заманның тірлік-тынысы жан-жақты көркемдік қуатпен беріледі [1].

Сурет өнерінің ерте тарихы. Ең ертедегі белгілі суреттер б.з.д. 30 000 - 10 000 жыл аралығын қамтыды. Олар Франция мен Испаниядағы үңгірлер қабырғаларынан табылған. Ерте сурет салудың басқа мысалдары ретінде қарапайым құралдардың беттеріне сызылған, кесілген немесе боялған сызбалар қарастыруға болады. Ежелгі Египет тұрғындары (б.з.д. 3000 ж.) өз ғибадатханалары мен мазарларының қабырғаларын күнделікті өмірде пайдаланылатын және қажетті құралдар арқылы безендірді. Бұл суреттер жалпақ, сызықты стильде болды. Папируспен жазылған мәтіндер (қағаздың ерте нысаны) қаламсаппен сиямен ұқсас суреттермен суреттелген. Ежелгі гректердегі кескіндеме және сурет өнерін көрсететін ең керемет туындылары – безендірілген қыштан жасалған құмыралар. Бұл керемет өнер туындылары гректердің сәнді фигуралар мен сәндік сызықтарын пайдаланып, сурет салуға қабілетті болғанын көрсетеді.

Орта ғасырларда (б.з.д. 400 – 1400 ж.) өнер бірінші кезекте Құдайды дәріптеу және дінді үйрету үшін жасалды. Кескіндеме және графика киелі кітаптар мен монахтардың дұғалары үшін

пайдалануға біріктірілді. Бұл әдемі әзірленген қолжазбалар пергамент немесе кейінірек қағазға жазылған. Корольдік отбасы үшін жасалғандарда алтынмен безендірілген ерекше сурет туындылары бар. Дегенмен, әлдеқайда жақсы адамдар үшін жасалған сурет туындылары қалам мен сиямен безендірілген. Кәдімгі сызықты пішіндер жиі қолөнершілер жасаған сәндік әшекейге ұқсайды. Суреттер орта ғасырларда өнер туындыларына дайындық кезеңдерінде қолданылған. Суретшілер кейде пергамент немесе пергамент сияқты дайын жануарлардың терілеріне бояуды бастаған. Ғасырлар бойы суретшілер тақтатас, ағаш немесе балауыз беттеріне дайындық суреттерін жасады.

Суреттер орта ғасырларда тағы бір маңызды функцияға ие болған. Мысалы, суретшілердің жиі салатын суреттерін қайта модельдеу арқылы қолдарын үйретіп, жаңа заман өнеріне дайындалу осы сурет туындыларының арқасында дамыды. Модельдерде адам суретінің, өсімдіктер мен жануарлардың суреттері, сондай-ақ басқа да көптеген нысандар жиналды. Сонда суретшілер тікелей сызбалармен немесе табиғатпен тікелей жұмыс орнына өз суреттерін көшірді.

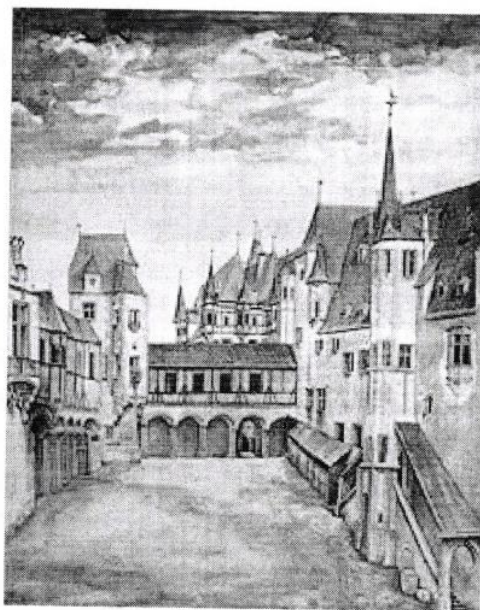
Ерте жаңғыру кезеңі. Еуропада қазіргі заманғы дизайн 1400 жылдары Италияда Ренессанс деп аталатын кезеңде басталып, дамыған. Осы уақытта сурет салудың ерекше сүйіспеншілігі қалыптасып суреттер салу үнемі дамып отырды. Сурет өнерінің барлық түрлерінде жұмыс істеу үшін негіз болды. Көркемөнерпаздар алдымен суретке түсірді, содан кейін кескіндеме, мүсін және архитектура қалыптасты. Сурет табиғатты зерделеу құралы ретінде пайдаланылды, ол барған сайын маңызды болды. Суретшілер алғаш рет адам ағзасының физикалық құрылымын мұқият зерттеп, ашық түрдегі модельдермен бояуды бастады. Адам суретінің бейнесі әр сурет сайын реалистік түріне енді.

Ренессанс суретшілері сурет салу үшін қалам мен сияны қолданды. Қатты заттар мен текстураларды ұсыну үшін көлеңкелеу енгізілді. Осы кезеңнің ең танымал шеберлерінің арасында Микеланджело мен Леонардо да Винчи қазіргі заманға дейін өзінің керемет туындыларымен өте танымал.

Солтүстік Еуропада қайта жаңғыру кезеңінің басталуы. Қайта жаңғыру дәуірінде портреттер мен ландшафттық суреттер әсіресе танымал болды. Солтүстік Еуропа суретшілері өздерінің

субъектілерін реалистік белгілерімен үлкен қызығушылық танытты. Ал 1500 жылдары Солтүстік Еуропада (Германия, Франция, Нидерланды) тұратын суретшілер бірте-бірте Италияда тұңғыш рет әзірленген кейбір идеялар мен стильдерді сіңірді. Алайда солтүстік өнер дәстүрі италияндықтардан өзгеше әрі ерекше еді. Германияның ұлы суретшісі - Альбрехт Дюрер Италияға бірінші болып сапар шеккен. Ол басқаларды да солай етуге шабыттандырды. Альбрехт Дюрер адамдарды, жануарларды, пейзаждарды және өсімдіктерді, әсіресе акварельдер мен бормен жасалынған дәл зерттеулерді өте тамаша салды (1 сурет) [2].

Италияндықтар өз картиналарын дайындау барысында көп жұмыс жасады. Нидерландықтар пайда табу үшін өздерінің керемет өнер туындыларын сатуға мәжбүр болды. Портреттер мен ландшафттық суреттер әсіресе танымал болды. Солтүстік суретшілер өздерінің субъектілерін шындыққа үлкен қызығушылық танытты. Швейцариядан келген Ханс Холбейн кішкентай портрет суреттерімен сол елге танымал болды.

1 сурет: Альбрехт Дюрер. Инсбрук қаласындағы қамалдың ауласы.
Акварель. 1494. Вена, Альбертина

Ренессанс кезеңінде сурет салу барысында қауырсындарды бейнеле тамаша туынды ретінде еркін әрі тегіс желілерімен танымал болды. Сондай-ақ бояулар мен акварельдерді қолдану

арқылы тамаша туындар қайталанбас көріністерімен барлық әлемді таңғалдырды. Италияндық суретшілермен рухтандырылған Питер Паул Рубенстің суреттері 1600 жылдардағы өнердің өте ғажап үлгісі болып табылады. Ал Рембрандт ван Рейн - Амстердамдағы ең танымал суретші және гравюр ретінде бүкіл әлемге әйгілі еді. Ол сондай-ақ әлемнің ең ұлы шеберлерінің бірі болды. Ол пішінді, қозғалысты және эмоцияны қаламның бірнеше қарапайым сызығы арқылы жеткізе алды. Голландиялық суретшілер пейзаждық кескіндеме саласына мамандандырылған. Олар көбінесе ауылға барып, суреттермен бірге сахнаға шықты. 1700 жылдары француздардың сурет салу тәсілдері мен мәдениеті басым болды. Сәндік сызықтар мен көңілді алаңдар Жан-Антуан Ватто мен Франсуа Баучердің туындыларына тән. Екі суретші жиі қызыл, қара және ақ түсті қарындаштармен бояған немесе үшеуін біріктіріп, тамаша жетістіктерге жетті.

1800 және қазіргі заман. Көптеген әртүрлі стильдер 1800 жылдары дамыды. Сурет қарындаштары алдымен ғасырдың басында жасалды. Олар көптеген суретшілердің ең қолайлы сурет құралына айналды. Француз суретшісі Жан-Августа-Доминик Ингес осы кезеңде толық портрет сызбаларын жасады.

1900 жылдардың басынан бері өнер бұрынғы дәстүрден босатылды. Бұл суреттің анықтамасы да кеңейтілді. Бұл суретші қалаған нәрсе болуы мүмкін. Қазіргі заманғы батыс өнерінің барлық облыстары суреттерде ұсынылған. Оларға кубизм (Пабло Пикассо), дерексіз экспрессионизм (Джексон Поллок), фовизм (Анри Матисс) және постмодернизм (Роберт Раушенберг) кіреді. Суретшілер көп жылдар бұрын өздерінің үңгірлер қабырғаларында бояуды ынталандырғандай, өздерінің ата-бабаларымыз сияқты сурет салу арқылы өздерін көрсете білуін жалғастыруда.

Әдебиет тізімі

1. Қазақстан: Ұлттық энциклопедия / Бас редактор Ә. Нысанбаев – Алматы, «Қазақ энциклопедиясы» Бас редакциясы, 1998.
2. Барлық уақыттағы халықтардың сурет салу тарихы. - СПб.: Нева, 2002. - Т. - 1. - 544 б.

З.Б. Бозтай¹, К.С. Жумабаева²

¹²Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан

История и современное состояние развития изобразительного искусства

Аннотация: История развития и современное состояние рисунка предполагает, что рисунок является основой для всего изобразительного искусства и любого предмета и уникального искусства. Пропорции фигур, ракурсов, света и теней, а затем их измерение друг с другом определяется тем, что настоящий художник может нарисовать картину, только изучая картины и цвета. В данной статье рассматривается рисунок как воплощение начала и истинного облика любого произведения, ведь его не всегда легко построить и он является истинным источником современного искусства. Кроме того, в статье рассказывается о художниках, о произведениях и стилях искусства, заложивших основу изобразительного искусства, оставивших богатое наследие будущим поколениям.

Ключевые слова: рисование, стиль, эволюция, развитие изобразительного искусства, художник, картина.

Z.B. Boztay¹, K.S. Zhumabaeva²

¹²L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

History and current state of development of fine arts

Abstract: The main history of development and the current state of drawing assumes that drawing is the basis for the whole world and any subject and unique art. The proportions of figures, perspectives, light and shadows, and then their measurement with each other is determined by the fact that a true artist can draw a picture only by studying the pictures and colors. This article discusses that drawing as the embodiment of the beginning and the true appearance of any work, because it is not always easy to build and is a true source of modern art. In addition, the article describes the artists, works and styles of art that laid the Foundation of fine arts, leaving a rich heritage to future generations.

Key words: drawing, style, evolution, development of fine arts, artist, painting.

References

1. Kazakhstan: Nacional'naya ehnciklopediya / Glavnyj redaktor A. Nysanbaev. – Almaty, «Kazahskaya ehnciklopediya» Glavnaya redakciya», 1998 g.
2. Istoriya risovaniya narodov vsekh vremen. - SPb.: Neva, 2002. - T. - 1. – 544 с.